

80. rocznica Zbrodni Wołyńskiej

Data publikacji 07.07.2023

11 lipca 1943 r. doszło do tzw. krwawej niedzieli na Wołyniu. Tylko tego dnia ukraińscy nacjonaści zaatakowali Polaków w niemal stu miejscowościach. Było to apogeum ludobójstwa, które w ciągu kilku lat pochłonęło nawet ponad 120 tys. ofiar.

W granicach przedwojennej Rzeczypospolitej mieszkała liczna mniejszość ukraińska. W południowo-wschodnich województwach II RP stanowiła ona wręcz grupę dominującą. W kręgach Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów już wówczas były formułowane koncepcje radykalnej rozprawy z Polakami. Masowe zbrodnie niemieckie i sowieckie w czasie II wojny światowej jeszcze bardziej ośmieliły OUN. Na to nałożyły się dezercje kilku tysięcy ukraińskich policjantów w marcu i kwietniu 1943 r. Wielu z nich, dotychczas pozostających w służbie niemieckiej, zasiliło Ukraińską Armię Powstańczą.

Już wcześniej, 9 lutego 1943 r., sotnia UPA wymordowała ze szczególnym okrucieństwem mieszkańców polskiej kolonii Parośla I koło Sarn. W marcu podobny los spotkał chociażby mieszkańców kolonii Lipniki, a w kwietniu – osady Janowa Dolina.

Szczególnie krwawy okazał się lipiec 1943 r., a zwłaszcza niedziela 11 lipca. Tego dnia UPA – z udziałem okolicznej ludności ukraińskiej – zgładziła 99 polskich miejscowości, głównie w powiatach horochowskim i włodzimierskim. Wsie były palone, a dobytek grabiony. Polacy ginęli od kul, siekier, wideł, noży i innych narzędzi. Nie oszczędzano kobiet, dzieci i starców.

Z ok. 2,5 tys. miejscowości, w których w 1939 r. mieszkali w województwie wołyńskim Polacy, w wyniku działań OUN-UPA ok. 1,5 tys. przestało istnieć. Ogromna większość ofiar do dziś nie ma mogił zwieńczonych krzyżem.

W 1944 r. antypolski terror OUN-UPA z Wołynia przeniósł się do Małopolski Wschodniej (województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego), a także na Lubelszczyznę.

Według najnowszych szacunków polskich badaczy, w latach 1939–1947 z rąk ukraińskich nacjonalistów zginęło nawet ponad 120 tys. Polaków (ok. 60 tys. na Wołyniu, a co najmniej drugie tyle w Małopolsce Wschodniej, na Polesiu i ziemiach dzisiejszej Polski). Zbrodnie OUN-UPA doprowadziły też do tego, że w latach 1943–1945 kilkaset tysięcy Polaków uciekło z Wołynia i Małopolski Wschodniej, by ratować życie.

Polacy padający ofiarami ukraińskich nacjonalistów na ogół byli bezbronni – dopiero z czasem zaczęto tworzyć ośrodki samoobrony i sformowano 27. Wołyńską Dywizję Piechoty AK. Ukraińskie ludobójstwo doprowadziło też do polskich akcji odwetowych.

Zbrodnia Wołyńska stanowiła początek końca wspólnej egzystencji Polaków i Ukraińców na południowo-wschodnich kresach II RP. Kolejnym etapem depolonizacji tych ziem były przesiedlenia z Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej do okrojonej Polski. W latach 1944–1946 objęły one, według oficjalnych danych, 789 982 osoby.

11 lipca, w rocznicę tzw. krwawej niedzieli, obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.

Zbrodnia Wołyńska i relacje polsko-ukraińskie w czasie II wojny światowej od lat stanowią przedmiot badań Instytutu Pamięci Narodowej. Efektem są liczne publikacje.

Nakładem Wydawnictwa IPN ukazały się ostatnio lub ukażą się w najbliższym czasie:

- **Zbrodnie Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii na Kresach Południowo-Wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1945). Studia i materiały**, wstęp i red. T. Bereza
- **[Dokumenty Zbrodni Wołyńskiej](#)**, t. 1, red. E. Gigilewicz, L. Popek, P. Sokołowski, T. Zych
- **Kościoty i kaplice na Wołyniu z obrazami Włodzimierza Sławosza Dębskiego**, E. Gigilewicz, L. Popek
- Tomasz Turejko, **[Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego](#)**
- **[Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia](#)**, wprowadzenie, wybór i oprac. J. Karbarz-Wilińska, B. Januszewski

Zachęcamy także do lektury najnowszego „Biuletynu IPN”, w całości poświęconego Zbrodni Wołyńskiej:

<https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn/187774,Biuletyn-IPN-nr-7-82023-Wolyn-80-rocznica.html>

Liczne materiały na temat Zbrodni Wołyńskiej są dostępne w portalu IPN przystanekhistoria.pl:

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnia-wolynska>

Więcej informacji o Zbrodni Wołyńskiej można znaleźć na portalu

<https://zbrodniawolynska.pl/>, prowadzonym przez IPN.

Ważnym projektem Instytutu Pamięci Narodowej, realizowanym wspólnymi siłami pionów archiwalnego, śledczego i upamiętniania, jest Baza Ofiar Zbrodni Wołyńskiej, regularnie aktualizowana i poszerzana:

<https://ipn.gov.pl/pl/zbrodnia-wolynska/102660,Baza-Ofiar-Zbrodni-Wolynskiej.html>

Pełna lista działań IPN związanych z 80. rocznicą Zbrodni Wołyńskiej została zamieszczona na stronie:

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/187105,80-rocznica-Zbrodni-Wolynskiej-dzialania-Instytutu-Pamieci-Narodowej.html>